

ПОРОДИЧНЕ НАРОДНЕ ЛИРСКЕ ПЕСМЕ (ИЗБОР)

По начину свог настанка лирска песма може бити ауторска и народна.

Особине лирске уметничке поезије су:

- субјективност (изношење личних осећања, размишљања, расположења);
- емоционалност (осећајност);
- сажетост;
- сликовитост;
- музикалност;
- изражајност и
- ритмичност.

Вук Стефановић Караџић је лирске песме назвао *женским песмама* јер их певају жене, момци и девојке у дуету ради разговора. Он је сматрао да се у њима више обраћа пажња на певање него на песму. Преношена је усмено, с колена на колена. То су песме чији се аутор не зна. Једноставне су, кратке, најчешће без строфа и риме.

Вук је поделио народне лирске песме на двадесет врста (према намени, месту и времену извођења песме). Узимајући као критеријум пре свега намену песме, каснији истраживачи су Вукову поделу свели на: обредне, обичајне, посленичке, породичне, верске песме (митолошке и хришћанске).

Одлике народне лирске поезије:

- У лирским песмама изражавају се општа, заједничка осећања и расположења даровитих појединаца. Певају се на прелима, мобама, славама, свадбама, у породичном дому.
- Постоји велика разноврсност тема и мотива (нпр., девојка као барјактар, смерна лепотица, љубавна жеља, смртоносна љубавна болест, потајна љубав, доживљај у лову).
- Свака песма је везана за неку мелодију (певају се уз игру, у колу, уз обредну радњу). Ритам и стих песме зависе од мелодије, ритма игре или рада. Стихови су разнолики по дужини и ритму. Поред лирског осмерца и десетерца јављају се шестерац, седмерац и тринаестерац.
- Лирске народне песме имају једночлану структуру (састоје се из монолога), двочлану структуру (састоје се из дијалога) и трочлану структуру (састоје се из експозиције и дијалога).

Прочитати избор народних породичних песама из читанке *Чаролија стварања*.

Припремити се за разговор.

Какав су утисак оставиле на вас?

Упоредите породичну хијерархију патријархалног друштва и односе у савременој породици. Издвојте мотиве и теме у наведеним песмама.

Обратите пажњу на однос између брата и сестре у све три песме. Које особине поседују? Каква осећања испољавају? Зашто је живот без брата непотпун? Како сестре у песми надокнађују његово одсуство? Опишите како замишљате брата-лутку и протумачите његове особине. Какви су ваши односи са братом или сестром? Шта сте у стању да учините за њих? Користећи одговарајуће стихове из песама опишите шта све браћа чине за сестру. Како ви исказујете љубав према брату или сестри?

У једној од песама описана је породична трагедија. О каквој је трагедији реч? Коју улогу има мотив заласка сунца у тој песми? У каквом су односу природа и човек? Како се млада Ђурђевица односи према свом губитку? Да ли подједнако жали брата, девера и брата? Објасните од чега то зависи. Образложите улогу ова три мушкарца у животу жене у патријархалној заједници.

Без која то три добра остаје млада Ђурђевица? На који начин је изразила жалост за сваким од њих? Како то она без речи оплакује свакога од њих? Како изражава своју жалост? На ком делу тела се одиграва физичко изражавање боли? Зашто? Које симболично значење има резање косе и вађење очију? Зашто је највећа жалост за братом?

У овим песмама присутни су различити мотиви: брижност браће, жеља сестре да има брата, мотив ненадокнадивог губитка, мотив игре, мотив оплакивања, мотив жртвовања и исцељења. Сви они су уобличени различитим стилским средствима. Пронађите у песмама сталне епитете. Обратите пажњу на брата-лутку и откријте елементе уз чију помоћ се уобличава његов лик. Од чега га сестре праве? Са чиме упоређују лепоту његових очију, обрва, зуба? Зашто га чине од најлепшег материјала? Приметили сте да млада Ђурђевица на различите начине и неуједначеним интензитетом жали за најмилијима. Пронађите та места у тексту песме. Та набрајања различитог интензитета су пример за градицију. Којим стиховима је исказана поента песме? Којом стилском фигуром је она истакнута?